

ДМИТРО ВАСИЛЬОВИЧ ДУБИНА
(до 60-річчя вченого)

17 квітня 2009 р. виповнюється 60 років від дня народження і 35 років наукової діяльності відомого ботаніка, провідного наукового співробітника відділу геоботаніки Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, доктора біологічних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, автора фундаментальних праць з проблем геоботаніки, гідроботаніки, екології, фітосозології, ботанічного ресурсознавства Дмитра Васильовича Дубини.

Д.В. Дубина народився в с. Червона Слобода на Черкащині в селянській родині. У 1966 р. вступив на біологічний факультет Черкаського педагогічного інституту ім. Богдана Хмельницького. Захоплення ботанікою стимулювали лекції д-ра біол. наук, професора Іллі Семеновича Сидорука — вихованця ленінградської школи лісознавства, автора праць з історичної динаміки лісової і степової рослинності. За успіхи у вивченні ботаніки професор на першому курсі подарував Д.В. Дубині «Визначник рослин України», який тоді щойно вийшов з друку. Цю книгу ювіляр вважає своєрідною «путівкою» в ботанічну науку.

На вибір напрямку досліджень та формування світогляду Дмитра Васильовича великий вплив мав відомий геоботанік-лукознавець Олександра Никифорівна Моляка. Під її керівництвом Д.В. Дубина виконав низку курсових робіт, зокрема, з досліджень рослинного покриву Кременчуцького водосховища, результати яких доповідалися на наукових зібраннях. Найпам'ятнішою для ювіляра залишилася перша міжвузівська конференція з динаміки рослинного покриву, що відбулася у м. Володимирі

© Ю.Р. ШЕЛЯГ-СОСОНКО, Я.П. ДІДУХ,
Я.І. МОВЧАН,
Л.С. БАЛАШОВ,
В.С. ТКАЧЕНКО,
П.М. УСТИМЕНКО,
Т.П. ДЗЮБА,
Л.П. ВАКАРЕНКО,
Г.А. ЧОРНА,
А.А. КУЗЕМКО,
А.М. ОЛЕШКО, 2009

(Росія). На цьому зібранні молодий дослідник уперше мав можливість слухати наукові доповіді В.Б. Соцави, Т.О. Работнова, П.Д. Ярошенка, С.М. Стойка, М.А. Голубця, В.І. Василевича, Б.М. Міркіна, О.Л. Бельгарда, А.П. Травлеєва та багатьох інших видатних ботаніків нашої епохи, які справили надзвичайно глибоке враження на майбутнього вченого.

У 1972 р. Д.В. Дубина вступив до аспірантури Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України. Керівником аспіранта був знаний учений д-р біол. наук, професор, заслужений діяч науки Росії Сигізмунд Семенович

Харкевич. Його глибокі знання, енциклопедичність мислення, інтелектуальна незалежність, володіння багатьма мовами і літературним словом, які поєднувалися з твердістю і рішучістю лідера, формували світогляд й особистість молодого дослідника. У 1976 р. Д.В. Дубина захищає кандидатську дисертацію «Лататтеві України (видовий склад, поширення, запаси, біологія, раціональне використання, охорона і збагачення)», його обирають на посаду молодшого наукового співробітника відділу природної флори Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України, де він продовжує вивчати вищу водну рослинність України. Того ж року Дмитро Дубина посів перше місце у конкурсі робіт молодих дослідників, а за цикл праць з екології та фітоценології вищої водної рослинності України нагороджений Грамотою Президії Академії наук України. У 1977 р. він бере участь в океанічній експедиції на науково-дослідному судні «Академік Вернадський» (14-й рейс, Атлантичний океан), завдяки якій поповнює живі колекції тропічних рослин закритого ґрунту ботанічного саду та вивчає рослинний покрив північної частини Італії, Канарських островів, островів Зеленого мису, прибережних регіонів Екваторіальної Африки.

У 1978 р. Д.В. Дубину обирають на посаду молодшого наукового співробітника відділу геоботаніки Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, у 1979-му — старшого, а в 1994-му — провідного, яку він обіймає і нині. На формування і розвиток ученого значний вплив справили корифеї відділу геоботаніки, яких Дмитро Васильович вважає своїми вчителями і наставниками, — Г.І. Білик, Д.Я. Афанасьєв, В.В. Осичнюк.

З ім'ям Д.В. Дубини пов'язані вагомі результати досліджень вищої водної рослинності України. Цьому сприяла міжнародна співпраця з чеськими і сло-

вацькими ботаніками, зокрема, виконання спільних науково-дослідних тем, присвячених теоретичним та практичним питанням стратегії і тактики охорони перезвожених екосистем, вивченню їх ценотичної структури у світлі розв'язання фітосозологічних завдань. За результатами роботи підготовлено монографію «Макрофиты — индикаторы изменений природной среды» (1993) — перше у світовій літературі зведення з водних макрофітів як індикаторів змін природного середовища. Ініціатором цього видання і його головним редактором був учений світового рівня, гідроботанік, автор теоретичних розробок з фітоценології і екології угруповань перезвожених екосистем академік Чеської АН Славоміл Гейни.

Підсумком певного етапу досліджень вищої водної рослинності України стала монографія «Вища водна рослинність України» (2006), підготовлена завдяки співпраці автора з західноєвропейськими ботаніками, а також за постійної підтримки видатного ботаніка, професора Б.М. Міркіна.

Д.В. Дубина — відомий знавець плавневої та літоральної рослинності Північного Причорномор'я. На основі системного підходу він розробив концепцію походження, формування й організації плавнево-літоральних геосистем, за якою запропонував принципово нову їх дефініцію. Він уперше проаналізував типи й етапи їх організації, розробив типологічну схему, дав цілісне уявлення про рослинний покрив плавнево-літоральних геосистем, його географічні особливості, динаміку і закономірності територіальної організації, здійснив аналіз репрезентативності охоронних об'єктів, соціологічну оцінку раритетних видів і угруповань, розробив принципи створення перспективної поліфункціональної мережі охоронних об'єктів як складової частини Національної екомережі України, розглянув соціально-екологічні аспекти їх організації. Підсумком цих досліджень стали монографія «Плавни Причерноморья» (1989) та докторська дисертація «Плавнево-літоральні фітосистеми Північного Причорномор'я» (1992).

Подальші наукові праці Д.В. Дубини присвячені рослинному покриву парагенетичних ландшафтів Півдня України, зокрема, синтаксономічному складу галофітної рослинності. З'ясовано особливості класифікації, дано загальну характеристику і складено синтаксономічну схему угруповань галофітону України, проведено їх ревізію. Підсумком цих досліджень стала колективна монографія «Галофітна рослинність» (2007).

Особливе місце у науковій діяльності Дмитра Васильовича посідають проблеми Дунаю, з яким ученого пов'язують понад 30 років майже щорічних експедиційних досліджень. Д.В. Дубина брав участь у створенні на території дельти Кілійського гирла Дунаю природного заповідника «Дунайські плавні», «Дунайського біосферного заповідника» та румунсько-українського резервату «Дельта Дунаю». За цей час здійснено аналіз і складено детальну характеристику флористичної і ценотичної різноманітності української частини долини Дунаю. З'ясовано питання динаміки рослинності, розроблено прогноз її ймовірних змін, що можуть статися під впливом природних та антропогенних чинників. Серед останніх особливу увагу автор приділяє змінам, спричиненим введенням в

експлуатацію водогосподарського комплексу «Дунай—Чорне море». На основі виконаних досліджень опубліковано чотири колективні монографії. Ці, а також інші п'ять монографій автора присвячені екологічним, ландшафтним, інституційним аспектам збереження біорізноманітності Півдня України та реалізації наукових положень у відповідних організаційних заходах, спрямованих на охорону живої природи. Монографії ввійшли до циклу праць колективу авторів «Розроблення та впровадження наукових основ і практичних засад збереження біорізноманіття як неодмінної умови сталого розвитку України», удостоєного Державної премії України в галузі науки і техніки (2005).

Останніми роками Д.В. Дубина активно працює над питаннями структурної організації фіторізноманітності Півдня України, класифікації рослинності України на засадах міжнародного та європейського фітосозологічних центрів.

Дмитро Васильович опублікував близько 300 (особисто та у співавторстві) наукових праць, зокрема 19 монографій, включаючи дві міжнародні. Він керує групою співробітників, підготував 8 кандидатів наук.

Д.В. Дубина — член науково-технічної ради Дунайського біосферного заповідника і керівник групи фахівців Міжнародного наукового товариства з дослідження Дунаю, голова групи національного керівного комітету проекту «Збереження біорізноманіття в Азово-Чорноморському екокоридорі», член редколегій «Українського фітосоціологічного збірника» та «Інтродукції рослин», багатотомного наукового видання «Рослинність України» і «Природно-заповідні території України». Дмитро Васильович — член Вченої ради Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України та спеціалізованих вчених рад при Інституті та Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України. Від 1979 р. виконує обов'язки заступника завідувача відділу геоботаніки.

Дмитро Васильович — винятково працелюбна та фантастично працездатна людина. Ці якості, а також високий професіоналізм і наукова ерудиція чудово поєднуються в ньому з неординарними людськими чеснотами, тонким почуттям гумору. Ювіляр має енциклопедичні знання з історії України, він прекрасний знавець та цінитель українського мистецтва, щира людина із широкою душею.

Бажаємо Дмитрові Васильовичу міцного здоров'я, успіхів у розв'язанні складних наукових питань, творчих злетів, здібних учнів та багаторічної плідної праці.

*Ю.Р. ШЕЛЯГ-СОСОНКО, Я.П. ДІДУХ, Я.І. МОВЧАН,
Л.С. БАЛАШОВ, В.С. ТКАЧЕНКО, П.М. УСТИМЕНКО,
Т.П. ДЗЮБА, Л.П. ВАКАРЕНКО, Г.А. ЧОРНА,
А.А. КУЗЕМКО, А.М. ОЛЕШКО*